

به نام خدا

خلاصه گزارش اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد
در خصوص مصونیت‌های قضائی دولتها و اموال آنها»

مقدمه

مصونیت قضایی دولتها و اموال آنها، قاعده عرفی شناخته شده بین‌المللی است و کنوانسیون حاضر در واقع تدوین حقوق بین‌الملل موجود است که طی قطعنامه ۵۹/۳۸ در ۳۳ ماده و یک الحاقیه به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسیده است. جمهوری اسلامی ایران در تاریخ ۲۷ دی ماه ۱۳۸۵ برابر ۱۷ ژانویه ۲۰۰۷ به‌عنوان بیست‌وهفتمین کشور، این کنوانسیون را امضا کرده و اکنون به‌عنوان یکی از کشورهای امضا کننده درخواست تصویب آن را از مجلس شورای اسلامی دارد. معذک برای لازم‌الاجرا شدن این کنوانسیون باید حداقل سی کشور آن را تصویب کنند.

بررسی مفاد کنوانسیون

۱. مصونیت دولتها به‌عنوان یک قاعده عام

کنوانسیون، مصونیت دولتها را در مقابل محاکم داخلی به‌عنوان یک قاعده عام و کلی پذیرفته است و دولتها متعهد می‌شوند که در محاکم داخلی خود به دعاوی که در آن دولت دیگر خوانده قرار می‌گیرد یا عملاً اموال، حقوق و منافع آن متأثر می‌شود، جز با رضایت آن دولت رسیدگی نکنند.

۲. استثنائات وارد بر مصونیت دولتها و اموال آنها

به رغم قاعده کلی، در عمل مصونیت دولت در مواردی نادیده گرفته می‌شود و این موارد از سوی قدرت‌های بزرگ در حال افزایش است. کنوانسیون حاضر سعی دارد، این موارد استثنایی را با توجه نظر اکثریت دولتها محدود و مشخص کند.

- **معاملات تجاری:** در صورتی که دولتی با اشخاص حقیقی یا حقوقی تبعه دولت دیگر معاملات تجاری از جمله سرمایه‌گذاری انجام دهد و طبق قرارداد منعقد، محاکم دولت دیگر صالح به رسیدگی به اختلافات آنها باشند، آن دولت نمی‌تواند به مصونیت خود استناد کند، این استثنا عام نیست و در مواردی دعاوی مربوط به معاملات تجاری فی‌مابین دولتها همچنان تابع قاعده مصونیت است.

- **قراردادهای استخدام:** یک دولت نمی‌تواند در دعاوی مربوط به قراردادهای استخدام افراد در سرزمین دولت دیگر به مصونیت قضایی خود متوسل شود، مگر آنکه دو دولت به‌گونه‌ای دیگر توافق کرده باشند، یا افراد برای اعمال اختیارات حکومتی استخدام شده باشند یا از مصونیت دیپلماتیک برخوردار باشند یا موضوع دادرسی تجدید قرارداد استخدام یا ابقای افراد در استخدام باشد.

- **صدمات شخصی و خسارات به اموال:** در صورتی که فعل یا ترک فعل زیانبار قابل انتساب به دولتی باشد و تمام یا بخشی از آن فعل یا ترک فعل در قلمرو دولت مقرر دادگاه رسیدگی کننده به دعوا رخ داده باشد یا فاعل فعل یا ترک فعل در زمان ارتکاب در آن قلمرو حضور داشته باشد، دادگاه صالح است و نمی‌توان به مصونیت دولت استناد کرد.

نام دفتر:

مطالعات حقوقی

مطالعات سیاسی

شماره مسلسل:

۲۰۰۸۹۴۲-۱

تاریخ انتشار:

۱۳۸۷/۲/۴

- مالکیت، تملک و انتفاع از اموال: یک دولت نمی‌تواند در زمانی که محاکم دولت دیگر در حال رسیدگی به حق یا منفعت یک دولت در اموال منقول و غیرمنقول واقع در دولت مقر دادگاه یا تملک یا انتفاع از آنهاست، به مصونیت خود استناد کند.

- مالکیت فکری: یک دولت نمی‌تواند در مواقعی که محاکم دولتی به حق دولت دیگر در ارتباط با اختراع، طرح‌های صنعتی، نام‌ها و علائم تجاری، کپی‌رایت و... که در قلمرو دولت مقر دادگاه برخوردار است رسیدگی می‌کند، به مصونیت خود استناد کند.

- مشارکت در شرکت‌ها و نهادهای جمعی دیگر: یک دولت نمی‌تواند در هنگام رسیدگی به موضوع مشارکت در یک شرکت یا نهاد جمعی به مصونیت خود استناد کند مشروط بر اینکه آن شرکت یا نهاد شرکای دیگری با شخصیت حقوقی عمومی (دولت‌ها یا سازمان‌های بین‌المللی) نداشته باشد و دادگاه رسیدگی کننده نیز صالح باشد.

- کشتی‌های تحت مالکیت یا اداره یک دولت: یک دولت نمی‌تواند در مورد دعاوی مطروحه بر ضد کشتی‌های خود که دارای اهداف تجاری هستند در مقابل محاکم دولت دیگر به مصونیت خود استناد کند، مگر آنکه دولت‌ها با یکدیگر توافق دیگری کنند.

- اثر موافقتنامه داوری: چنانچه دولتی با اشخاص حقیقی یا حقوقی دولت دیگر توافق کند که اختلافات مربوط به معاملات تجاری را به داوری ارجاع دهند، نمی‌تواند در زمان رسیدگی محاکم دولت دیگر به مسائل مربوط به داوری، به مصونیت خود استناد کند.

۳. مسائل لازم‌الرعايه در رسیدگی غیابی

در مواردی که دولتی مصونیت قضایی ندارد یا نمی‌تواند به آن استناد کند، نمی‌توان قبل از صدور حکم دادگاه، اقداماتی از قبیل توقیف یا ضبط اموال انجام داد مگر آنکه آن دولت، رضایت خود را به دادگاه اعلام کرده باشد. رسیدگی به دعاوی مطروحه علیه یک دولت نباید غیابی باشد، مگر آنکه اسناد و اوراق قضایی به آن دولت ابلاغ شده و چهار ماه از تاریخ ابلاغ گذشته باشد. تصویر حکم غیابی همراه با ترجمه و دادن مهلت برای ارائه دادخواست ابطال (این مدت نباید کمتر از چهار ماه باشد) باید به دولت محکوم علیه تسلیم شود.

۴. حل‌وفصل اختلافات ناشی از تفسیر و اجرای کنوانسیون

طبق ماده (۲۷) کنوانسیون، اختلافات ناشی از تفسیر و اجرای کنوانسیون ابتدا از طریق مذاکره حل‌وفصل می‌شوند، در صورت عدم حل آنها ظرف شش ماه به درخواست هر یک از طرفین اختلافات، موضوع به داوری ارجاع می‌شود. چنانچه ظرف شش‌ماه طرفین اختلاف نتوانستند در مورد برگزاری داوری توافق کنند می‌توانند اختلاف را به دیوان بین‌المللی دادگستری ارجاع دهند.

حسب لایحه تقدیمی دولت ایران ارجاع هرگونه اختلاف ناشی از تفسیر و اجرای کنوانسیون به داوری یا دیوان بین‌المللی دادگستری را که از طریق مذاکره حل‌وفصل نشود، مگر با رضایت کلیه طرف‌های اختلاف، نمی‌پذیرد. حسب این لایحه در صورت صلاحدید دولت ایران به ارجاع اختلاف به داوری، این کار طبق قوانین مربوط انجام می‌شود. این سیاست ناشی از محدودیت‌های ناشی از اصل ۱۳۹ قانون اساسی و نظرات شورای نگهبان در خصوص آن است و منظور از قوانین مربوط نیز علی‌القاعده رعایت اصل ۱۳۹ است. البته این سیاست محدودکننده حقوق دولت ایران در صورت بروز اختلاف نیز خواهد بود. زیرا امکان شکایت یکجانبه از طرف‌های اختلاف نزد دیوان بین‌المللی دادگستری یا ارجاع یکجانبه دعوی به داوری نیز به این ترتیب از دست خواهد رفت.

۵. خروج

دولت‌ها می‌توانند در هر زمان با اعلام کتبی به دبیرکل سازمان ملل، از کنوانسیون خارج شود. این اعلامیه یک سال پس از تاریخ وصول توسط دبیرکل سازمان ملل متحد نافذ می‌شود. البته دولت همچنان بر تعهدات ناشی از این کنوانسیون، قبل از نافذ شدن خروج خود، پایبند خواهد بود. ضمن آنکه خروج از این کنوانسیون لطمه‌ای به تعهدات دولت براساس حقوق عرفی وارد نمی‌کند.

نتیجه‌گیری

از آنجا که کنوانسیون ملل متحد در مورد مصونیت دولت‌ها و اموال آنها بیانگر قواعد عرفی است و این امر بدان معناست که قواعد آن خارج از چارچوب کنوانسیون هم لازم‌الاجرا هستند و با توجه به اینکه این کشورهای توسعه‌یافته هستند که اغلب مصونیت دولت‌ها و اموال کشورهای جهان سوم را نادیده می‌انگارند، اجرای این کنوانسیون می‌تواند تدقیق و روشنی بیشتری به حقوق عرفی بخشیده و مانع از نادیده گرفتن حقوق کشورهای توسعه‌یافته و مصونیت آنها نزد محاکم سایر دولت‌ها شود. لذا تصویب این کنوانسیون به صرفه و صلاح کشور خواهد بود.